گزارش خبر
NEWSREPORT

کد خبر: ۴۵۳۱۳۳
پنج شنبه ۲۸ مرداد ۱۴۰۰ ۱۰:۴۷

یادداشتی از محمد رضا سعیدی

شکل گیری القاعده ، طالبان و داعش

می توان شکل گیری این گروهها (القاعده ، طالبان و داعش) را به حمله شوروری به افغانستان در سال ۱۹۷۹ مصادف با ۱۳۵۸ ، یکسال بعد از انقلاب اسلامی ایران ،مرتبط دانست. بیست و هفتم دسامبر ۱۹۷۹ میلادی ششم دی ، اتحاد جماهیر شوروی سابق با ۱۳۰ هزار نیرو افغانستان را اشغال کرد نیروهای ویژه ارتش سرخ با حمایت سربازان ارتش افغانستان، «حفیظ الله امین» رئیس جمهور وقت را ترور و تأسیسات کلیدی دولت این کشور را در کابل اشغال کردند.

به گزارش خبر، "دکتر محمدرضا سعیدی دانش آموخته تاریخ و مطالعات سیاسی واسلامی، در یادداشتی ارسالی به پایگاه خبری گزارش خبر درخصوص"شکل گیری القاعده ، طالبان و داعش" آورده است:

بدین ترتیب جنگ خونین برای نسل‌های بعدی با پیامدهای وحشتناک جهانی در افغانستان آغاز شد.براثر این حمله دستکم دومیلیون شهروند افغان کشته و بیش از پنج میلیون آواره و مجبور به ترک افغانستان شدند .اتفاقی که ما ایرانیان به خوبی آن را مشاهده کرده ایم ،حضورصدها مهاجر افغان در ایران .که این داستان همچنان ادامه دارد .

قبرستان امپراتوری ها ؛نگاهی کوتاه به تاریخ افغانستان

افغانستان کشوری است که حکومت کردن بر آن دشوارو بدنامی دارد. امپراتوری پشت امپراتوری و کشور پشت کشور در آرام ساختن آنچه که امروزه قلمرو معاصر افغانستان است ناکام مانده‌اند و به این منطقه لقب «گورستان امپراتوری‌ها» داده است، هرچند برخی از این امپراتوری‌ها بعضی از نبردهای اولیه را بردند و در این منطقه تاخت‌وتاز کردند.

تسخیر افغانستان، به‌خصوص، به‌دلیل تقاطع سه عامل مهم دشوار است. نخست، به دلیل این‌که افغانستان در مسیر زمینی اصلی میان ایران، آسیای مرکزی و هند واقع شده است، این کشور بارها مورد تهاجم قرار گرفته است و قبایل بسیار زیادی که بسیاری از آن‌ها دشمن دیگر و خارجی‌ها هستند، در آن مستقر اند. دوم، به‌دلیل تکرار تهاجم و شیوع قبیله‌گرایی در این منطقه، بی‌قانونی آن به وضعیتی منجر می‌شود که تقریبا هر قریه یا خانه‌یی مانند یک قلعه ساخته شده است. سوم، زمین فیزیکی افغانستان فتح و حکومت را بسیار دشوار ساخته و گرایش‌های قبیله‌یی آن را تشدید می‌کند. افغانستان تحت سلطه‌ی برخی از مرتفع‌ترین و ناهموارترین کوه‌ها در جهان قرار دارد. این کوه‌ها هندوکش که بر این کشور مسلط است و در مرکز و جنوب این کشور امتداد دارد و هم‌چنین کوه‌های پامیر در شرق را شامل می‌شوند.

پرداختن به تاریخ قدیم افغانستان موضوع این نوشتار نیست اما تا این حد لازم است بدانیم که در دوران های از تاریخ، ایرانیان این منطقه را اداره می کردند . می دانیم که بعد از مرگ نادر شاه افشار ،یکی از فرماندهان وی به افغانستان رفت و حکومت وسلسله را بنام خود تاسیس کردکه پرداختن به این مقطع تاریخ افغانستان در این مجال کوتاه ممکن نیست .

تاریخ معاصر افغانستان تقریبا از ۱۹۷۳ به بعد آغاز می شود . در قرن نوزدهم، آسیای مرکزی و کشورهای پیرامون هندوستان و قفقاز عرصه منازعات قدرت های استعماری بریتانیا و روسیه تزاری شدند. در این رقابت، هدف اصلی روسیه نزدیک شدن به دروازه‌های هندوستان و آبهای خلیج فارس و جلوگیری از نفوذ اروپاییها در منطقه بود. در همین چهارچوب و به منظور خنثی‌سازی طرح روسها و دورنگه داشتن آنها از کمپانی هند شرقی و آبهای گرم خلیج فارس، انگلیسیها نیز به اعمال متقابلی دست زدند که در ادامه به «بازی بزرگ» معروف شد. در این بازی بزرگ، کشورهای نظیر هند ، ترکیه و ایران به دلیل اهمیت ژئوپلیتیکی که در میان کشورهای حائل هندوستان و آبهای خلیج فارس داشت، منطقه اصلی این منازعات گردید. این منازعات و مواجهات همچنان ادامه می ابد بطوریکه این دو قدرت اقدام به مرزبندی سرزمین افغانستان می شوند .در قرن بیستم نفوذ انگلستان در این منطقه کم می شود و به تبع آن حضور روسیه در این منطقه بیشتر می شود بطوریکه در زمان فرو پاشی روسیه تزاری در سال ۱۹۲۲ و تشکیل کشور اتحاد جماهیر شوروی افغانستان نخستین کشوری است که شوروی را برسمیت می شناسد بطوریکه تا دهه های بعد، میلیاردها دلار کمک مالی از سمت شوروی روانه افغانستان شد .افغانستان با این کمک ها وارد دوران مدرن شده بود .بعد از جنگ های جهان اول و دوم با پیداشدن رد پای بازیگر دیگری بنام آمریکا موازنه قدرت نیز تغییر می کند. همانطوریکه آمد با تسلط شوروی بر افغانستان اندیشه های کمونیستی در این کشور نیز رخنه کرده که تشکیل احزاب کمونیستی نظیر حزب دموکراتیک خلق افغانستان شد .

در سال ۱۹۷۳ در افغانستان کودتایی رخ می دهد که فردی بنام محمد داوود خان قدرت را از پادشاه می گیرد و نظام پادشاهی را ملغی و خودرا اولین افغانستان معرفی و مخالفان خود را هم سرکوب می کند .در این میان حزب دموکراتیک خلق افغانستان با اتحاد با سران ارتش کودتایی علیه وی ترتیب می دهند و سرانجام نام کشور افغانستان را به کشور جمهوری خلق افغانستان تغییر می یابد. این روند نیز در ایران با شکل گیری حزب توده در ایران در حال اجرا بود که با شکست روبرو شد .در واقع یکی از سپرهای دفاعی برای مقابله با نفوذ کمونیست اسلام بود . از زمانیکه حزب دموکراتیک خلق افغانستان به قدرت رسید اصلاحاتی با محوریت ایدئولوژی کمونیستی در جامعه انجام داد اما این اصلاحات با ساختار سنتی این کشور هماهنگ نبود بطوریکه باعث ایجاد شورش هایی شد .یکی از اهداف این اصلاحات توجه به حقوق زنان از جمله حق رای دادن ، امکان ادامه تحصیل ، انتخاب نوع پوشش بود ، این موارد و همچنین اصلاحات ارضی و ترویج سبک غربی،کشوررا با بحران اجتماعی وسیاسی روبرو کرد.در این میان با روی کار آمدن حافظ الله امین (مهره آمریکا)حاکمان شوروی را نگران می کند و در عملیات استورم ۳۳۳ وی را سرنگون و در سال ۱۹۷۹ با صد

هزار نیرو برای حمایت از حزب دموکراتیک خلق افغانستان وارد این کشور می شوند . و این نقطه عطف آغاز جنگهای ده سال در افغانستان و شکل گیری گروههای تروریستی در خاورمیانه است .

این جنگ هم مانند بسیاری از جنگهای قرن بیستم صحنه رقابت دو ابر قدرت آمریکا و شوروی (مثل کره شمالی و کره جنوبی ،ویتنام و...) بود . اقداماتی که شوروی علیه آمریکا در جنگ ویتنام انجام داد درست مثل اقدامات آمریکا علیه شوروی در جنگ افغانستان بود .با حمله شوروی به افغانستان از سوی نیروهای اسلامی در این کشور علیه دشمن اعلام جهاد می شود با این اعلام بسیاری از مسلمان جهان برای شرک در جنگ علیه مشرکان راهی افغانستان و به مجاهدین مشهور می شوند .از سوی دیگر کمک های مالی ، نظامی ، و.. آمریکا و هم پیمانش سرازیر افغانستان می شد تا شوروی ها را با مشکل مواجه کنند بطوریکه ده سال بعد شوروی با شکست از افغانستان خارج شد . از جمله مهمترین این مجاهدین ابوموسی زرقاوی ،(موسس داعش)، اسامه بن لادن (موسس القاعده)و ملا محمد عمر (موسس طالبان) بودند

که سرآغاز تشکیل این گروهها به این جنگ می رسد .

اسامه بن لادن (موسس القاعده)

بن لادن متولد ۱۹۵۷ در ریاض عربستان بود. پدرش محمد بن لادن میلیونر یمنی بود که در زمینه ساخت و ساز در عربستان فعالیت و با خاندان سلطنتی هم ارتباط نزدیک داشت اسامه بن لادن فرزند دهمین همسر محمد بن لادن بود . اسامه مسلمان سنی بود که در رشته اقتصاد و مدیریت را در دانشگاه شاه عبدالعزیز تحصیل کرده بود البته گفته می شود مدرک مهندسی عمران نیز داشته است .در ۲۲سالگی برای پیوستن به مجاهدین به پاکستان می رود.در آنجا به عبدالله اعظم می پیوندد (از موسسین مشترک القاعده) و با کمکهای مالی بن لادن، گروه های مجاهدین سازماندهی تجهیز می می شوند.از طرفی آمریکا و هم پیمانش برای جلوگیری از نفوذ نفوذ شوروی کمک های نظامی و مالی زیادی را به مجاهدین منتقل می کردند .در اواخر جنگ شوروی در افغانستان که برای مجاهدین همراه با پیروزی بود جرقه های تشکیل نیروها جهادی در سراسر جهان زده می شود واین مبنای فلسفی زیر ساخت تشکیل گروهی بنام القاعده (پایه و بنیان) بود که توسط اسامه بن لادن ، عبدالله اعظم و برخی از سران گروههای جهادی مصری پایه گذاری شد . با پایان جنگ ،بن لادن به عربستان برمی گردد و این همزمان با حمله عراق به کویت بود که عربستان را برای هم مرز شدن با عراق نگران کرده بود . بن لادن در دیدار با ملک فهد، درباره توان نیروهای خودش برای مقابله با عراق را مطرح می کند اما ملک فهد متقاعد نمی شود و از آمریکا درخواست کمک می کند و امریکا هم در خاک عربستان نیروهایش را پیاده می کند از اینجاست که رابطه بن لادن با خانواده سلطنتی عربستان بد می شود تا جاییکه به سودان تبعید می شود و به فعالیتهای تروریستی و خرابکارانه ادامه می دهد .از طرفی در نیوجرسی آمریکا پلیس سعید النصیر یکی از اعضای القاعده را دستگیر می کند بطوریکه از محل زندگی وی اسنادی از طراحی انفجار برج های دوقلو کشف می شود . امریکا با فشار بر سودان برای حضور بن لادن ، باعث ترک وی از این کشور و عزیمت وی به افغانستان می شود. در افغانستان با ملا محمد عمر (موسس طالبان)ملاقات می کند .

ملامحمد عمر (موسس طالبان)

اواخر دهه هشتاد که شوروری متوجه شد پیروزی در افغانستان نصیب وی نمی شود ،آرام آرام عقب نشینی می کند و در سال ۱۹۸۹،(۱۳۶۸) از افغانستان خارج می شود و نجیب الله خان مهره خود را در آنجا حاکم می کند اما به علت عدم کفایت وی دولت نجیب الله سقوط می کند و جنگ داخلی بین گروهها مختلف افغان شکل می گیرد .در میان این ناامنی و درگیری های داخلی ،گروهی بنام طالبان با وعد برگرداندن آرامش ظهور پیدا می کند . طالبان از کلمه طلبه (دانشجو یا دانش آموز) گرفته شده است . طالبان در مدارس اسلامی در جنوب و شمال پاکستان درس شریعت می خواندند . یکی از همین معلمان این مدارس که بعدها موسس این گروه شد ملا محمد عمر بود . در زمان جنگ ،آمریکا و متحدانش بشدت روی این گروهها سرمایه گذاری می کردند .تا اینکه در شرایط نا امنی و هرج و مرج این گروه از جنوب وارد قندهار می شوند بطوریکه ۹۰ درصد خاک افغانستان را در اختیار می گیرند.

پس از دیدار بن لادن با ملامحمد عمر، القاعده در دل طالبان به فعالیت خودادامه می دهد تا اینکه داستان انفجار برج های دوقلو (۱۱سپتامبر)روی می دهد و جرج بوش بلافاصله به طالبان اولتیماتوم می دهد و درخواست تحویل بن لادن را می کند اما طالبان از آمریکا مستندات برای ادعای بوش می خواهدو این سرآغاز حمله آمریکا به افغانستان است بطوریکه باعث فرار رهبران طالبان به پاکستان می روند در این زمان بن لادن را پیدا نمی کند بلکه در زمان اوباما (۲۰۱۱) است که طی عملیاتی گفته می شود بن لادن را به قتل می رسانند .

ابوموسی زرقاوی (موسس داعش)

زرقاوی در سال ۱۹۶۶ در خانواده ای فلسطینی ، اردنی در شهر زرقاو اردن متولد شد .وی از دبیرستان ترک تحصیل کرد و از اراذل و اوباش منطقه خود بود تا اینکه در اواخر ۱۹۸۰ در حالی وارد افغانستان می شود که جنگ روبه اتمام بود و شوروی در حال ترک افغانستان ،ابتدا خبرنگار روزنامه ای می شود ،حتی در ابتدا بن لادن وی را طرد و تکفیر کرده بود .زرقاوی سنی بسیار متعصب که درصدد تشدید اختلافات اهل سنت و شیعیان بود .وی پس از سفر به افغانستان راهی اردن و پس مدتی دستگیر وراهی زندان می شود و پس از آزادی و فعالیتهای مجدد تروریستی ، قصد فرار به پاکستان را دارد که دیپورت و به افغانستان بر می گردد با کمک بن لادن و جماعت التوحید و الجهاد(داعش) تشکیل می دهد. در سال ۲۰۰۱ که آمریکا برا ی دستگیری بن لادن به افغانستان حمله می کند ،زرقاوی زخمی و فراری می شود و سرانجام همه این گروهها عازم عراق می شوند ، آمریکا در سال ۲۰۰۳ به عراق حمله و صدام بعثی را سرنگون میکند. در این میان کلی از سربازان سنی عراق که در به در بودند به زرقاوی ملحق می شوند. زرقاوی با

حمله به نیروهای آمریکایی و شیعیان عراق خود را تبدیل به قهرمان جهادی ها می کند ازطرفی درسال ۲۰۰۴که القاعده تضعیف شده بود این شرایط ملحق شدن رزقاوی را مورد پذیرش قرار می دهدو با القاعده هم پیمان می شود و گروهی در عراق تاسیس می شود به نام ای کیو آی یا همان القاعده درعراق است تا اینکه در یکی از بمباران های ارتش آمریکا زرقاوی کشته می شود و معاونش انباری دستگیر می شود و القاعده از بین می رود .تا اینکه مانند سال ۱۹۸۹ که شوروری افغانستان را ترک کرد و باعث ایجاد خلاء قدرت شد ، آمریکا هم در سال ۲۰۱۱تصمیم به خروج از عراق می گیرد در حالیکه در خاورمیانه تحولات بهار عربی در حال وقوع است اتقاقاتی که در تونس ، مصر و .. رخ داد. از طرفی در سوریه جنگ داخلی شروع شده و در عراق سرکرده جدید القاعده عراق بنام ابوبکر البغدادی ظهور کرده بود . به دستور البغدادی یکی از معاونیش عازم سوریه می شود و شاخه جدید از القاعده بنام جبهه النصره تاسیس می شود . در سال ۲۰۱۳البغدادی خود را خلیفه تمام امت اسلام هستم . با این ادعای بغدادی ،جبهه النصره و القاعده از البغدادی جدا می شوند .و البغدادی نام جدید گروه خود را دولت اسلامی عراق و سوریه (داعش)می گذارد .